

Roslagens östra pastorat

Tillstånd till omläggning och renovering av östra och norra kyrkogårdsmuren, Estuna kyrka, Norrtälje kommun

Beslut

Länsstyrelsen i Stockholms län beslutar att lämna tillstånd till renovering och omläggning av Estuna kyrkogårdsmur, i ursprunglig sträckning, enligt ansökan som inkom till Länsstyrelsen den 15 september 2022. Kompletteringar i ärendet har inkommit den 30 januari 2023, den 8 februari 2023, den 22 februari 2023 samt den 26 maj 2023.

Tillståndet har en genomförandetid på tre år från dagen för detta beslut.

Villkor

- Arbetet ska genomföras under antikvarisk medverkan av antikvarie som ska godkännas av Länsstyrelsen. Ni uppger att ni önskar anlita Jan Perotti som medverkande antikvarie, vilket godkänns av Länsstyrelsen.
- Arbetet ska följa de handlingar som lämnats in i samband med ansökan den 15 september 2022. Eventuella mindre avvikelser från åtgärdsförslaget måste godkännas av antikvarien. Större avvikelser måste meddelas Länsstyrelsen för bedömning och eventuell ny prövning.
- Träd och rotsystem ska skyddas på adekvat sätt. Arbetet ska genomföras så att träden och dess rotsystem inte tar skada under arbetet.
- Eventuella fördjupningar i muren för träd som växer för nära eller i muren ska bara göras där/om det verkligen behövs.
- Ni ska i god tid underrätta antikvarien om arbetets igångsättande och kalla antikvarien till byggmöten. Antikvarien ska ges möjlighet till dokumentation och undersökningar i samband med arbetena.
- Församlingen ska kalla Länsstyrelsen till antikvarisk slutsyn av arbetena. Antikvarien ska medverka vid detta tillfälle. I de fall en teknisk slutbesiktning av arbetena ska göras bör den antikvariska slutsynen ske innan denna genomförs.

- Antikvarien ska sammanställa de genomförda arbetena i en antikvarisk rapport. Rapporten ska innehålla administrativa uppgifter för objektet och ärendet, en redogörelse för utförda åtgärder redovisning av vilka material som använts inklusive tillverkare/leverantör för material med produktblad, redogörelse för kulturhistoriska, byggnadstekniska /byggnadshistoriska iakttagelser som framkommit under arbetet, en motivering och beskrivning av eventuella antikvariska överväganden och avsteg från beslutade åtgärder och dess påverkan på det kulturhistoriska värdet samt relevant bildmaterial före, under och efter arbetet med bildtext som anger vad bilden beskriver/visar. Rapporten skickas digitalt till Länsstyrelsen senast 3 månader efter avslutat arbete.
- Tillståndet gäller under nu kända förutsättningar. Om nya omständigheter framkommer ska frågan överlämnas till Länsstyrelsen för ny prövning.

Beskrivning av ärendet

Estuna kyrka och kyrkogård omfattas av skydd enligt 4 kap. kulturmiljölagen (1988:950) (KML).

Ni har ansökt om tillstånd för omläggning av den östra kyrkogårdsmuren samt reparationer av punktvisa skador på den norra kyrkogårdsmuren. Då förslaget innebär en viss ändring av murens utformning, som en anpassning till de träd som växer väldigt nära eller i muren, efterfrågade Länsstyrelsen en redogörelse avseende trädens kondition. Efter att redogörelsen inkommit bedömde Länsstyrelsen att man inte bör fälla träden och att en alternativ lösning med en mindre justering av murens läge skulle kunna utredas. Kompletterande konsekvensbeskrivning påtalar att en justerad sträckning skulle innebära en större påverkan på den fornlämning som muren står på. Åtgärden riskerar också att implementera ett förhållningssätt som innebär att murens läge allt eftersom kan anpassas efter trädkransen, vilket bedöms utgöra en tveksam hållning. Länsstyrelsen har, efter genomgång av inkomna kompletterande handlingar, bedömt att man ej bör justera murens läge, och att det ursprungliga förslaget är det med minst påverkan på kyrkogårdens kulturhistoriska värden.

Murarna är kallmurade och uppförda med lokal gråsten (granit) i varierande storlek. Träd och rotsystem samt marktryck och erosion har medfört att muren bitvis har kalvat och stenar har lossnat. Stora delar av den östra muren norr om muröppningen har omfattande skador och behöver läggas om. Den norra muren och östra muren söder om muröppningen är i behov av partiell omläggning.

Demontering görs med försiktighet för att ej skada rötter. Rötterna skyddas sedan med ett lager makadam. Grundläggning av muren anpassas efter rötterna genom broar av befintliga stenar över rötterna. Där trädstammarna står för nära eller i muren kan murens bredd anpassas lokalt genom en mindre rundad fördjupning.

I första hand ska befintlig sten återanvändas. I andra hand kan komplettering med sten från lokala åkrar/platser användas. Skärv och krossten är främmande för de ålderdomliga murarna och ska undvikas. Det är av stor betydelse att återuppbyggda delar utformas lika intilliggande murpartier för ett enhetligt och trovärdigt intryck.

Vid återuppbyggnad av muren ska kärnan byggas med stenar som binder samman konstruktionen och inte endast fyllas med mindre sten eller skärv. Toppstenar ska vara tillräckligt djupa för att inte riskera att falla ur. Vid stabilisering av större stenar bör skolsten i hålrum kilas fast.

Generellt får inte stenarnas översida luta mot murens yttersida, utan bör luta inåt eller vara horisontella. Hela konstruktionen bygger på att förbandet stabiliserar murkroppen.

Motivering till beslutet

Åtgärderna innebär lagning och rekonstruktion av skadade delar av murarna. Trädkransen är liksom muren en viktig del av kyrkogårdens och kyrkans karaktär varför det är viktigt att arbetet utförs på ett sätt som inte skadar träden, och med ett utförande så nära befintligt som möjligt.

Länsstyrelsen har här behövt göra en avvägning mellan att återuppbygga berörd mursträcka i ursprungligt läge, vilket kan komma att innebära fördjupningar i muren runt trädstammarna, eller att flytta ut muren något från träden. Efter att det senare alternativet har utretts har Länsstyrelsen landat i att en omläggning och reovering av muren i ursprungligt läge innebär ett mer konsekvent och relevant kulturhistoriskt utförande, som inte i påverkar kyrkogårdens karaktär, även om den innebär en mindre ändring av murens form. Länsstyrelsen bedömer att åtgärderna är väl motiverade och att de bidrar till att bevara bogårdsmuren, trädkransen och kyrkogårdens kulturhistoriska värden för framtiden, och kan därför tillåta åtgärderna.

Bestämmelser som beslutet grundas på

Detta beslut är fattat med stöd av 4 kap. 13 § KML.

Information

- Då arbetena berör en fornlämning krävs tillstånd enligt 2 kap KML. Kostnaderna för arkeologiska arbeten inom fornlämning åligger sökanden.
- Då det kan finnas runstensfragment i murarna måste en arkeologisk kontrollant ges möjlighet att delta i arbetet. Länsstyrelsens arkeologer måste därför i god tid, minst en månad i förväg, underrättas om tidpunkten för arbetets igångsättande.
- Alla Sveriges grodor och reptiler är fridlysta enligt 8 kap 1 § miljöbalken (1998:808) och artskyddsförordningen (2007:845). Enligt 6 § artskyddsförordningen är det bland annat förbjudet att döda, skada, fanga eller på annat sätt samla in exemplar, och ta bort eller skada ägg, rom, larver eller bon. Vid omläggning av stenmurar där groddjur och reptiler kan antas förekomma, ska artskyddet beaktas på sådant sätt att förbuden inte utlöses. Detta innebär att arbetet behöver anpassas så att det utförs under en tidpunkt på året då djuren inte uppehåller sig i muren. Om detta inte är möjligt kan det krävas dispens från artskyddsförordningen. Dispens söks hos Länsstyrelsen.
- Kostnaden för den medverkande antikvarien åligger sökanden.
- Sökanden svarar själv för att alla inblandade i arbetet tar del av villkoren i beslutet.
- Detta beslut innebär endast tillstånd enligt 4 kap. KML. Krävs tillstånd enligt någon annan lag, till exempel plan- och bygglagen, ska även detta sökas separat.

Ni kan överklaga beslutet

Se bilaga med överklagandehänvisning.

Beslutande

Beslutet har fattats av handläggare Magnus Rönn. I den slutliga handläggningen har också antikvarien Lotta Eriksson Kockum medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Kopia till

Riksantikvarieämbetet
Uppsala stift
Byggnadsnämnden i Norrtälje kommun
Stockholms läns museum
Medverkande antikvarie

Bilagor

1. Överklagandehänvisning förvaltningsrätten

Ni kan överklaga beslutet hos förvaltningsrätten

Om ni inte är nöjda med Länsstyrelsens beslut, kan ni skriftligen överklaga beslutet hos förvaltningsrätten.

Hur överklagar vi beslutet?

Länsstyrelsen måste pröva att överklagandet har kommit in i rätt tid, innan det skickas vidare tillsammans med handlingarna i ärendet. Därför ska ni lämna eller skicka er skriftliga överklagan till Länsstyrelsen Stockholm antingen via e-post; stockholm@lansstyrelsen.se, eller med post; Länsstyrelsen Stockholm, Box 22067, 104 22 Stockholm.

Tiden för överklagande

Ert överklagande måste ha kommit in till Länsstyrelsen **inom tre veckor** från den dag ni fick del av beslutet. Om det kommer in senare kan överklagandet inte prövas. I ert överklagande kan ni be att få ytterligare tid till att utveckla era synpunkter och skälen till att ni överklagar. Sedan är det förvaltningsrätten som beslutar om tiden kan förlängas.

Ert överklagande ska innehålla

- Vilket beslut som ni överklagar, beslutets datum och diarienummer.
- Hur ni vill att beslutet ska ändras.
- Varför ni anser att Länsstyrelsens beslut är felaktigt.

Skriv också följande uppgifter, om ni inte tidigare lämnat dem:

- Person- eller organisationsnummer.
- Telefonnummer där ni kan nås dagtid (med undantag för nummer som avser ett hemligt mobilabonnemang som behöver uppges endast om rätten begär det).
- E-postadress.
- Annat som har betydelse för att domstolen ska kunna nå er.

Om ni har handlingar som ni anser stödjer er överklagan så bör ni bifoga kopior på dessa. Kontakta Länsstyrelsen i förväg om ni behöver bifoga filer som är större än 15 MB via e-post.

Ombud

Om ni anlitar ett ombud som sköter överklagandet åt er ska ombudet underteckna skrivelsen samt uppge sitt eget namn, adress och telefonnummer. Ombudet bör också bifoga en fullmakt.

Behöver ni veta mer?

Har ni ytterligare frågor kan ni kontakta Länsstyrelsen via e-post, stockholm@lansstyrelsen.se, eller via växeltelefonnummer 010-223 10 00. Ange diarienummer 50580-2022.